

נהמרת יצחק

בסייעתא דשמיא | שמות תשפ"ג | גליון מס' 177

פרפראות

וימת יוסף וכל אחיו וגו' ויקם מלך חדש על מצרים, (א' ו'-ח').
תניא בסדר עולם (פרק ג'^א), שאין לך בכל השבטים
שהאריך ימים יותר מלוי, וכל זמן שהיה לוי קיים לא

(1 הובא ברש"י פר' וארא.

הלהרגני אתה אמר.

א

הלהרגני אתה אמר, פירש רש"י, וזה לשונו, מכאן אנו למדים שהרגו בשם המפורש, ע"כ, היינו כלפי מה שכתוב לפני זה ויהי בימים ההם ויגדל משה ויצא אל אחיו וכו' וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו, ואז ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי וגו', אך שם אינו מבואר איך הרג משה את המצרי, וכאן קא משמע לן שהרגו על ידי אמירה, שמדייק הא דכתיב אתה 'אמר', והיינו שעל ידי שמששה אמר שם המפורש הרגו למצרי¹.

ונראה עוד רמז בפסוק שמששה הרגו באמירה, דכתיב שמששה אמר אכן נודע הדבר, ויש לומר דדבר מלשון דיבור, שנודע הדיבור שעל ידו הרג משה את המצרי.

אכן לכאורה צריך ביאור מה שאותו רשע, שביקש להכות את חבירו, האשים את משה שהוא רוצה להרגו, שאמר הלהרגני, מהיכי תיתי שמששה ביקש להרגו, הלא כל מה שאמר לו הוא רק רשע למה תכה רעך ותו לא, ועל מה יצא הקצף.

ב

כתיב ויפן כה וכה וירא כי אין איש, ופירש רש"י, וזה לשונו, וירא כי אין איש, שאין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר, ע"כ.

והנה תינח לפי פשוטו, שבדק שאין שום אחד שרואהו, ומשום הכי ויך את המצרי, ובלי זה לא היה מכהו, אכן לפי מדרשו, שראה כי אין איש עתיד לצאת ממנו להתגייר, מכל מקום אמאי לא היה מכהו, ולכאורה אף אם יש מי שעתיד לצאת ממנו להתגייר, עדיין צריך להציל את האיש העברי ממכהו².

ג

והנה הא שמששה הרגו למצרי בשם המפורש, לכאורה מצינו סתירה בדברי רבינו האריז"ל באיזה שם הרגו, האם מכה שם מ"ב (עיין קידושין ע"א.), או בכח שם ע"ב (עיין סוכה מ"ה.). וברש"י שם.

דהנה עיין בשער הפסוקים פרשה זו כתב (מזולתו), מ' שמך לאיש סופי תיבות שם יכ"ש, שהוא חצי שם נגד-יכ"ש, והוא אחד משם מ"ב³, ולהודיע שבשם זה של יכ"ש הרג את המצרי, ולא נשתמש רק בחצי השם הנזכר יכ"ש, וזה שאמרו רז"ל מלמד שהרגו בשם המפורש וכו'⁴, עיין שם⁵.

(1 זהו לפי דעת רבנן במדרש, דאמרי שהזכיר עליו את השם והרגו, שנאמר הלהרגני אתה אמר, עיי"ש.)

(2 אכן עי' מש"כ לבאר ענין זה באורך בליקוטי נ"י תשפ"א, עיי"ש.)

(3 פי' דשם מ"ב הוא תפילת אנה בכח, כידוע (עי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' ר"כ), ובו יש ו' פסוקים של ו' תיבות, והפסוק הג' הוא ג' גבור ד'רשי 'חודך כ'בבת ש'מרם, והם ר"ת נגד-יכ"ש, והחצי השני של שם זה הוא יכ"ש.)

(4 ועי' בהג' מהרש"ו שם, שפי' לפי"ז הא דתנן באבות (פ"א מ"ג), נגד שמא אבד שמיה, פי' נגד' (שזה החצי הא' של השם), משוך שמא, (דנגד הוא תרגום של משוך). פי' תמשוך החצי השני של השם, שעל ידי שיאמר החצי האחרון של השם - אבד שמיה, מאבד את הרשע וממית אותו, עיי"ש.)

(5 וכן מבואר בשער מאמרי רשב"י ס"פ משפטים, ובשעה"פ פר' בראשית (בפסוק שבעתים יוקם קין), שמששה הרגו למצרי בשם מ"ב, פי' בשם זה של שם מ"ב, שזה

אכן מצינו במקומות אחרים בכתבי האריז"ל שמששה הרגו למצרי בשם תכ"ה, (זהו מה שאמר משה לממה תכ"ה רעך), עיין מה שכתב בשער מאמרי רז"ל מס' שבת (ב.), שכתב שם בענין שם כה"ת היוצא מהפסוק של כל הנשמה תהלה, שבשם זה היו הגדולים מביטים בעיניהם ברשעים ועושים אותם גל של עצמות⁶, ובשם זה הכה משה רבינו ע"ה את המצרי, וכן אמר משה לדתן לממה תכ"ה רעך, רצה לומר מילת תכ"ה שרמז לשם כה"ת בהיפוך אתוון וכו', עיין שם⁷.

ולכאורה צריך ביאור אם השם הוא כה"ת, כשמששה אמר לרשע לממה תכ"ה רעך, אמאי לא מת אותו רשע מיד, ועוד ענה לו מי שמך לאיש וגו'.

[ונראה שבפעם זה תלוי בניקוד שם מסוים בזהר הקדוש, דעיין בהקדמת תיקוני זוהר (ז'), בסוד שמששה הפך את שם הוי"ה, ובזה הרגו למצרי, דאיתמר ביה ואמר ל"י מ"ה שמ"ו מ"ה וכו', ועל ידי זה הרג משה למצרי, עיין שם.]

ועיין בפירוש הגר"א שם, וזה לשונו, ואם תחשוב מספר הנקודות תמצא ע"ב, וזה שם ע"ב שהרג את המצרי, ע"כ, אך עיין בהג"ה שם, (לפי הנראה היא מתלמידו הרמ"ש ז"ל), וזה לשונו, צריך עיון וכו' ובאמת זה שאמר שבשם ע"ב הרג את המצרי, אף על פי כן וכו' הנה בכונת האר"י עצמו כתוב בשם מ"ב וכו' ולפי זה יהיה עולה עם הנקודות מ"ב, ע"כ הג"ה שם⁸.

ונראה שהשני שמות שכתבו מהאריז"ל תלוי בשני הגירסאות בפירוש הזוהר⁹].

ד

ובביאור סוגיא זו נראה איש להקדים מי יכול להשתמש בשם המפורש להרוג את אויביו.

והנה עיין בקידושין (ע"א.), אמר רב יהודה אמר רב, שם בן ארבעים ושתים אותיות, אין מוסרין אותו אלא למי שצנוע, ועניו, ועומד בחצי ימיו, ואינו כועס, ואינו משתכר, ואינו מעמיד על מדותיו וכו', ע"כ, ופירש רש"י, וזה לשונו, ואינו מעמיד על מדותיו לנטור איבה, שמא ישתמש בו להנקם, ע"כ.

ומבואר שכדי להשתמש בשם מ"ב, צריך להיות בעל מדרגה, ונראה שזה מה שנקרא מידת חסידות.

והנה בענין מידה זו, עיין מה שכתב הרמח"ל בספרו מסילת ישרים (פרק כ'), בענין משקל החסידות (שכך יעשה החסידות כראוי), שהוא ענין עיקרי מאוד מאוד וכו' ואי אפשר להצליח במשקל הזה, אלא בשלושה דברים.

א), תמימות המחשבה, - שיהא ליבו ישר שבלבבות, שלא תהיה פנינו אלא לעשות נחת רוח לפניו יתברך, ולא זולת זה כלל.

ב), עיון, - שיהיה מעיין גדול על מעשיו עיון גדול, וישתדל לתקנם על פי התכלית הזה.

ס"ת מ' שמך לאיש, ועי' שער הגלגולים (ל"ה:), ועוד.

(6 ועי' בן יהוידע חגיגה (ה:).

(7 וכן כת' בשער מאמרי רשב"י ס"פ בשלח, ועי' גם בשערוה"ק (מ"א.), ובספר הליקוטים סוף תהלים.

ועי' מש"כ החיד"א בדבש לפי (מערכת מ' אות כ', ועי' מערכת ק' אות ל"ג).

(8 ועי' בתיקוני הנדפס עם פי' בניהו מהבא"ח, שהניקוד הוא פתח שבה פתח חיריק, שהם גימ' מ"ב, עיי"ש.)

(9 ומש"כ שם שהרגו בשם הוי"ה מהופך, אין כאן קו' דשם זה הוא שורש הכל, כידוע.

ג), בטחון. - ואחר כל זאת יהיה משליך יהבו על ה', שאז יאמר בו **אשרי אדם עוז לו בך וגו' לא ימנע טוב להלכים בתמים**, ע"כ.

ועיין שם שכתב שאם יש לו שלושה אלו, אז ילך בטח באמת ולא יאונה לו כל רע, אך כתב שצריך לעיין ולהתבונן במעשיו, עד היכן תולדות המעשה מגיעות, וזה לשונו, אך צריך לפנות כה וכה לכל הצדדין שיכול שכל האדם לראות, עד שידון באמת איזה יכשר יותר, העשייה או הפרישה, ע"כ.

והנה במה שכתב לפנות כה וכה, נראה שמרמז בזה שמשה רבינו היה לו את משקל החסידות, שלפני שהכה את המצרי, התבונן היטב בכל מעשיו עד היכן מגיעים, האם אפשר להכות את המצרי או לא, האם לעשות או לפרוש, וזה מה שכתוב **ויפן כה וכה וירא כי אין איש**, ורק אז **ויך את המצרי**, ודו"ק.

ה

והנה מבואר שמעשיו של משה רבינו היו כאן על פי מידת החסידות.

והנה במידת החסידות מבואר במסילת ישרים (פרק י"ט, בסופו), שהכוונה האמיתית וכו' הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ברוך הוא יגדל וירבה, וזה על ידי שמתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל, עיין שם מה שכתב בזה באריכות.

ובהכרח צריך לומר שמעשיו של משה רבינו כאן, בזה שהכה את המצרי, היה עם שתי כוונות אלו, כבודו של הקב"ה וכבודו של ישראל, ואפשר שזה רמז במה שכתוב **ויפן כה** - לכבוד השכינה, **וכה** - לכבודו של ישראל, **וירא כי אין איש** יוצא מן המצרי שיתעורר על זה, לכבוד השכינה ולכבוד ישראל, ורק אז **ויך את המצרי**, ודו"ק.

ונראה שדבר זה מרומז בזה הקדוש, דהנה איתא בזה (חלק ב' י"ב), וביותר בתיקוני זוהר (תיקון ו' כ"ב), וזה לשונו, **ויפן כ"ה וכ"ה**, באלין חמשין אתון דמייחדין ליה בכל יומא פעמים, שמע ישראל דאית בהון **כ"ה וכ"ה** אתון, **וירא כי אין איש** דאתער לה בגויהו, ע"כ, (תרגום, באלו חמישים אותיות שמייחדים כל יום פעמים, **שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד**, שיש בהם כ"ה וכ"ה אותיות, **וירא כי אין איש** שיתעורר לה בתוכם), ובפשטות כתוב פנה **כ"ה וכ"ה** פירוש באותיות של **שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד**, שאומרים שני פעמים בכל יום,

בשחרית ובערבית, ועל ידי הנך כ"ה אותיות, מכיון שראה שאין איש, שאין מי מזרעו של מצרי זה שיתעורר בהם, משום הכי **ויך את המצרי**, ומשמע דדייקא על ידי הנך חמישים אותיות של קריאת שמע הכה אותו, שבכח קריאת שמע של שחרית וערבית הרג את המצרי, (ורק אם היה למצרי מי שעתידי לצאת ממנו לקרות קריאת שמע, לא היה הקריאת שמע של משה הרגו, ודו"ק).

ונראה שהקריאת שמע של שחרית מרמז כל כבודו של הקב"ה, שאומרים אמת ויציב, וקריאת שמע של ערבית מרמז על כבודו של ישראל, שאומרים ואמונה כל זאת, ודו"ק.

ומשום שלא היה באותו המצרי שום דבר מבחינות של כבוד המקום וכבוד ישראל הרג אותו.

ו

ולפי המבואר יוצא שמשה הכה את המצרי עם שתי כוונות, כוונה אחת לכבודו של מקום, וכוונה אחרת לכבודו של ישראל.

ונראה שדבר זה מרומז בשמות עצמם:

לגבי שם ע"ב, מה שהכה עם שם כה"ת, מרמז על כבודו של מקום, דהנה ראשי תיבות של שם כה"ת הם **כ"ה ה'נשמה ת'הלל (יה)**, (כמבואר באריז"ל), וכן הוא סופי תיבות 'לך' נאה' להודות, וכן 'מהרה' בתפארת' עוזך, וכן בפסוק **ואהבת את' ה' אלקיך**¹⁰, וכולם מרמזים על כבודו של הקב"ה.

וביותר נראה ששם זה מרמז על תכלית הבריאה, והיינו תכלית הבריאה

10) ועי' מש"כ המקדש מלך (על הזוהר ס"פ משפטים), לבאר ע"פ שם זה הך עובדא דר"ע דאמרו חז"ל (ברכות ס"א:), בשעה שהוציאו את ר"ע להריגה זמן ק"ש היה, והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, א"ל תלמידיו רבינו עד כאן, א"ל כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה **בכל נפשך** אפילו נוטל את נשמתך, אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו, ע"כ, וביאר שמה שא"ל תלמידיו ע"כ פי' אמאי אמר רק שמע ישראל, ולא המשך לומר **ואהבת את ה' וגו'**, שס"ת אלו הם השם הקדוש שיכול להרוג את האויבים, וכמו שמשה הרג את המצרי, וע"ז ענה להם כל ימי הייתי מצטער וכו', עיי"ש, ודפח"ח.

פרפראות/המשך

הלכה על יד היאור, ואמאי תלתה הצלתו דווקא מן המים.

ובדרך רמז נראה, דהנה גזירת פרעה הייתה שכל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, והביא רש"י את דברי חז"ל שהטעם הוא מכיון שאצטגיני פרעה אמרו לו שמושיען של ישראל סופו ללקות במים, משום הכי גזר **היארה תשליכוהו**.

והנה נראה פשוט דהא דמושיען של ישראל סופו ללקות במים, אין הפירוש שהמים עצמם חזקים ממנו, אלא ששרו של המים הוא זה שיכול להתגבר עליו, וממילא אמרו לפרעה שמיד כשמושיען ייוולד צריכים למסור אותו לשרו של המים כדי שיתגבר עליו, וכך יפטר ממנו.

והנה עיין מה שביאר ר' שמשון מאוסטרפאלי הי"ד², שהממונה על הים (פירוש שרו של המים) נקרא ר"ל (או לר"ד), והם אותיות שלפני משה, (ל' לפני מ', ר' לפני ש', וד' לפני ה'), עיין שם³.

2) הובא בניצוצי שמשון פר' בשלח, ד"ה **וישם את הים לחרבה**, שהביא מספר נחלת יעקב, (מתלמידו ר' יעקב זאסלבר).

3) וז"ל שם, יש לי להקדים הקדמה מה ששמעתי בימי חורפי מפי מו"ר איש אלקים קדוש יאמר לו מהור"ר שמשון אסטרפאלי הי"ד, וז"ל, ממונה על הים נקרא ר"דל, והם אותיות שלפני משה, וזהו מה שתיקנו אנשי כה"ג 'מלכותך ראו בניך בוקע ים - לפני משה' ר"ל לפני אותיות שבמילת 'משה' בא"ב, שהוא ר"דל, ר' קודם ש' של משה, ד' קודם ה' של משה, ל' קודם מ' של משה, דברי חכם פי חן ושפתיים יושק, והוא כתפוח במשכיות של זהב, כי לא שמעתי משום אדם בעולם, ולא מצאתי באיזה ספר, ששמו

ותקרא שמו משה כי מן המים משיתוהו וגו', (ב' י"ו).

מבואר שבת פרעה קראה לילד שהצילה מן היאור - משה, משום שהוציאה אותו מן המים, וכמו שכתוב **ותאמר** (למה קראה שמו משה), **כי מן המים משיתוהו**, מפני שהוציאה אותו מן המים.

ולכאורה צריך ביאור אמאי נקרא דווקא על שם הצלתו מן המים, הלא עד כאן הוזכר שהיה ביאור, וכמו שכתוב **ותשם בסוף על שפת היאר**, וכן כתוב שבת פרעה

הינו בגין להשתומדע, שכולם ידעו ויכירו במלכות שמים, דהנה אותיות אלו כ'הית', הם אותיות הבאות אחר אותיות ש'ת), ד'ה), י'כ), והנה שם שד"י, הוא על שם הבריאה, וכמו שאמרו חז"ל (חגיגה י"ב), ששם זה מורה על שאני הוא שאמרתי לעולם די, עיין שם, והיינו שהפסיק את הבריאה לפני שהגיע לשלימות, כדי שהאדם על ידי עבודתו ישלים את הבריאה¹¹.

ולפי זה יש לומר שהאותיות הבאות אחר אותיות אלו (ש"ד"י), מרמזים על גמר ותכלית הבריאה, שהם כבר השלימות, ובבחינה של לעתיד לבוא, ואם כן אותיות כ'הית' מרמזים על תכלית הבריאה, שזה שכולם יכירו וידעו בגדלותו של הקב"ה, ודו"ק¹².

וכן לגבי שם מ"ב, מה שהכה עם השם יכ"ש מרמז על כבודן של ישראל, דהנה ראשי תיבות של שם יכ"ש הוא 'יחודך כבבת ש'מרם, שתפילה זו מורה על שמירתו על ישראל, דיחודך זה עם ישראל, ומבקשים שישמרם כבבת עינו, שזה שמירה מיוחדת, ודו"ק.

ז

ויש להוסיף בעצם שזה תכלית הבריאה, וכדכתיב **בראשית ברא אלקים, ופירש רש"י בראשית** בשביל תורה שנקרא ראשית ובשביל ישראל שנקרא ראשית, ותורה הוא כבוד הקב"ה, וישראל הוא כבודן של ישראל, ודבר זה מתבטא בשתי שמות אלו, ודו"ק¹³.

והשתא מתבאר שפיר אמאי הכה משה את המצרי דווקא בשתי שמות אלו, שהם מרמזים על כבודו של מקום ועל כבודו של ישראל, ודו"ק.

ח

ונראה שזה גם מבואר בספר חסידים (אות תפ"ד), דעיין שם שנשאל אם

11) וע"ע בענין זה בבית הלוי ס"פ לך לך, עיי"ש.

12) ועי' שער מאמרי רז"ל (שבת שם), שכת' ששם זה הוא מורה על לעת"ל.

13) ונראה שב' שמות אלו מרמזים גם בשמו של משה, שהוא בגימ' א"ל שד"י, ואל מרמז על שם יכ"ש, (י"פ א"ל), ושד"י על שם כה"ת שהוא חילופו כמו שנתבאר, ודו"ק.

מותר להרוג אויבו על ידי שם, וזה לשונו שם, שאל אחד לחכם, אדם שידוע בשם להרוג את האויבים, ולהפוך את לב רבים להיות יראי שמים, ע"כ, ותי' שרק אם הוא כמו משה, עיין שם.

והנה אם נדקדק בדבריו נראה שנקט שבאותו שם שהורגים את האויב, באותו שם עצמו יכול להפך לב הרבים ליראת שמים, דבחדא מחתא מחתינה, ודו"ק. ולכאורה טעמו של דבר, הוא כמו שביארנו דעיקרו של שם זה הוא משום כבודו הקב"ה, וכבודו מתעלה על ידי אחד משני דרכים, או בעקירת הרע, או שמתגלה הטוב, וזה מה שמצינו שהשם הזה בכוחו להרוג, והיינו או להרוג את הרשע, או להרוג את היצר הרע, ומכיון שהורג את היצר הרע, ממילא יכול להפך לב הרבים להיות יראי שמים, דעל ידי זה מתרבה כבודו יתברך, ודו"ק.

והנה כעין זה מצינו ברבי יהודה החסיד עצמו, עיין בספר זכר דוד (מאמר א'; פרק צ"א¹⁴), שהביא מבעל עמק המלך שכל גוי שהיה מרים יד על רבי יהודה החסיד היה מתגייה, עיין שם, ולכאורה היינו שאמר את השם המפורש, כמו שנתבאר, ובכח שם זה להרוג, או את הרשע או את היצר הרע, והנה באופן שעתיד לצאת מגוי זה מי שיתגיייר ממנו, אם כן אין השם הזה הורג אותו, שמתמעט בזה כבוד שמים, אלא גורם שגוי זה עצמו מתגייה, ודו"ק.

ואפשר שזה מה שהיה נהיה עם המצרי, אם היה עתיד לצאת ממנו וכו', היה אמירת שם זה גורם שהמצרי היה מתגייה, ודו"ק.

ונראה לבאר בזה אמירת המכה למשה **הלהרגני אתה אמה**, מכיון שמה אמר לו **רשע למה תכה רעך** שבתביבות אלו מרומז חלק מאותו השם, אמר **מי שמך לאיש**, שכאן מרומז החלק השני של השם, והוסיף ואמר **הלהרגני אתה אמר** על ידי השמות, שבשם זה הרגת את המצרי¹⁵, ובכח שם זה להרוג, אם לא את היצר הרע אז את האדם, וממה נפשך אתה בא להרגני, ודו"ק. ובזה מיושב אמאי לא מת מיד כשאמר משה **למה תכה רעך**, ואתי שפיר.

14) הוצ' אהבת שלום עמ' תרנ"ז.

15) והא שאותו רשע ידע את השם, י"ל כמבואר דהוא היה העברי שהמצרי הכה אותו, ושמה הציל אותו מידו, ואז שמע את משה אומר השמות הללו, ודו"ק.

פרפראות/המשך

ועיין בתוספות שם, ד"ה ושמואל אמר תמה זכות אבות וכו', וזה לשונו, אומר רבינו תם, דזכות אבות תמה, אבל ברית אבות לא תמה, דהא כתיב **זכרתי את בריתי יעקוב** אף לאחר גלות, ואנן אין אנו מזכירין זכות אבות, אלא הברית, ע"כ, ומבואר שאף שזכות אבות תמה, מכל מקום ברית אבות לא תמה.

ויש לומר שזה מבואר כאן בדברי הרמב"ן, במה שכתב שזה קאי על רישא דקרא, פירוש דשם כתיב ה' **אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם** וכו', והיינו שמפרש שתיבת זה פירושו אלקי אברהם יצחק ויעקב, שהשם הזה, שהוא יתברך אלוקיהם, הוא יהיה **זכרי לדר דה**, פירוש על ידי שכל הדורות (דר דר) שיזכירו (זכרי) שהוא אלקי אברהם יצחק ויעקב (זה), ישמע אל ויענם על ידי שיזכור ברית אבות.

והנה לפי מה שמבואר שזה קאי ארישא דקרא, אכתי צריך ביאור הא דכתיב כאן **זה שמי לעלם**, איך יתפרש זה שמי לעלם על אלוקי אברהם יצחק ויעקב.

ונראה לבאר על פי המשך דברי התוספות שם, שר"י סבירא ליה, דהא דקאמר שמואל דתמה זכות אבות, היינו שרק לרשעים תמה הזכות, אבל לצדיקים עדיין לא תמה זכות אבות, עיין שם.

ועל פי זה נראה לפרש הא דכתיב **זה שמי לעלם**, פירוש שזה, היינו אלוקי אברהם יצחק ויעקב, יהיה לאלו שהם בבחינת שמי, זכות לעלם, פירוש דשמי מרמז לצדיקים (כמבואר בבבא בתרא ע"ה), ולהם זה, דהיינו זכות אבות דכתיב ברישא דקרא, **אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב**, להם יעמוד לעלם, ודו"ק.

והנה כשבת פרעה ראתה את הילד בתוך היאור פירושו שראתה ילד תחת שליטת שרו של המים, והיינו תחת שליטת השר ששמו 'לרד', וממילא כשהוציאה אותו מן המים, סברה שהוציאה אותו מתחת שליטת אותו שר ששמו 'לרד'.

ונראה דעל שם הצלה זו קראה שמו משה, שבשם זה מרומז **כי מן המים** פירוש מן שרו של מים - לר"ד, **משתייהו** הוצאתיו ממש, שמאות ל' הוציאה מ' הבא אחריו, ומאות ר' הוציאה ש' הבא אחריו, ומאות ד' של הממונה הוציאה ה', וזהו **ותקרא שמו משה**, דייקא בשם זה, ודו"ק.

זה שמי לעלם זה זכרי לדר דה, (ג' ט"ו).

זה זכרי לדר דה, פירש הרמב"ן וזה לשונו, יחזור אל **אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב**, כי לא לעולם ישכח ברית אבות, וכל הדורות כאשר יזכירו 'אלקי אברהם יצחק ויעקב' ישמע אל ויענם, ע"כ, פירוש שיש כאן הבטחה שכשיזכירו זה דהיינו אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, אז יעלה **זכרי** שהקב"ה יקבל תפילתם, וזה יתקיים **לדר דה**.

ונראה לבאר דבריו, על פי הא דאיתא בשבת (נ"ה), אהא דכתיב **והותית תיו על מצחות האנשים**, מאי שנא תיו אמר שמואל לרמז שתמה זכות אבות, ע"כ.

של הממונה על הים כך הוא, אעכ"פ לא נכחד ממני מלכתוב את דבריו, מפני שידוע לרבים שרוב דבריו הוא ע"י מגיד שהיה אצלו, חבל על דאבדין ולא משתכחין וכו', עיי"ש.

לך שב מצרים כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך, (ד' י"ט).

פירש רש"י, וזה לשונו, כי מתו כל האנשים, מי הם, דתן ואבירם, חיים היו, אלא שירדו מנכסיהם, והעני חשוב כמת, ע"כ.

ולכאורה צריך ביאור מהיכן היה להם נכסים במצרים, הרי כולם היו עבדים וכו'.

אכן עיין מה שכתב במשך חכמה פרשת וארא, (ו' י"ג), אהא דכתיב ויצום אל בני ישראל, ששלושה שבטים, שהם ראובן שמעון ולוי, מכיון שלא קיבלו ברכה מיעקב, ולא יקבלו חלק בארץ ישראל, לא השתעבדו בהם במצרים, ואדרבה שאר בני ישראל היו להם עבדים, שהמצרים מכרו אותם להם, והם, שלושה שבטים אלו, היו שרים ונכבדים, עיין שם.

והשתא מבואר שפיר איך היה לדתן ואבירם נכסים, שהרי היו משבט ראובן, והם היו מאותם השרים הנזכרים, ומתחילה היה להם נכסים, רק אחר כך ירדו מנכסיהם, ועליהם נתבשר משה כי מתו כל האנשים פירוש שירדו מנכסיהם, ודו"ק.

פן יפגענו בדבר או בחרב, (ה' ג').

פן יפגענו פירש רש"י, וזה לשונו, פן יפגעך היו צריכים לומר, אלא שחלקו כבוד למלכות. פגיעה זו, לשון מקרה מות הוא, ע"כ, פירוש כשמשה ואהרן דברו אל פרעה, והזהירו אותו שישלח את בני ישראל, אמרו לו שאם אינו משלח אותם, יזהר שמא ימות, רק שאמרו לו דיבור זה בדרך כבוד.

אכן מה שצריך ביאור הוא, שאף שהזהירו אותו במיתה, אמאי נקטו דווקא שתי מיתות אלו, של דבר וחרב, והלא די היה אם היה מזהירו שימות.

והנראה בזה, דהנה לעיל כתיב שהקב"ה צוה למשה שיאמר לפרעה שאם ימאן לשלח את בני ישראל הנה אנכי הרג את בנך בכרך, ופירש רש"י שזו היא המכה האחרונה מכת בכורות, והיינו שיזהירו במכת בכורות, עיין שם.

והנה במכת בכורות מצינו שהיו שם שתי סוגי מיתות, חדא על ידי חרבו של הקב"ה, שהקב"ה בכבודו ובעצמו הרג כל בכור בארץ מצרים, ועוד מיתה הייתה שם שניתנה רשות למשחית להשחית, וזה היה על ידי דבר".

ולפי זה מבואר שפיר מה שהזכיר כאן שתי מיתות אלו, של דבר וחרב דייקא, מכיון שעכשיו התרו בו על מכת בכורות, ושם מתו בשני אופנים אלו, בדבר של משחית, או חרב של הקב"ה, משום הכי הזכיר שני מיתות אלו, ודו"ק.

(4) ועי' מש"כ לבאר באורך בפר' בא, ובהגש"פ.

לע"נ הרב

שמואל מרדכי ישעיה בן הרב צבי בלוי זצ"ל

נלב"ע כ"ג טבת

לע"נ ישראל צבי בן יוסף שניידר ז"ל

נלב"ע כ"ג טבת

והשתא מתפרש הפסוק כך: זה, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב, פירוש זכות אבות, שמי פירוש לצדיקים, יהיה לעלם, אכן לאלו שאינם צדיקים, זה, אלקי אברהם יצחק ויעקב, יהיה רק זכרי לדר דר שאותם דורות, שתמה להם זכות אבות, יצטרכו להזכיר את האבות כדי לעורר להם זכות אבות, ודו"ק.

ונראה שדברים אלו מבוארים היטב בטור (אורח חיים סימן קי"ג), במה שכתב לבאר ברכה ראשונה דשמונה עשרה, דאמרינן 'זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם למען שמו', וזה לשונו, תקנו להזכיר חסדי אבות אצל הגאולה, לומר שאף אם תמה זכות אבות גאולתו לעולם קיימת, שהרי הבטיח בה בשמו הגדול, וכאשר שמו קיים לעולם ולעולמי עולמים כך גאולתו לעולם קיימת, והכי פירושו, זוכר חסדי אבות לבניהם לגאלם, ואף אם תמה זכות אבות, מביא גואל לבני בניהם למען שמו שהוא קיים לעולם, ע"כ.

ומבואר שיש שתי סוגי אנשים, אלו שזוכר להם חסדי אבות, ואלו שהם במדרגה נמוכה, בבחינת 'בני בניהם', שאצלם 'מביא גואל' רק 'למען שמו', שזה בחינת ברית אבות, ודו"ק.

ונראה שהן הן הדברים שמבוארים כאן ברמב"ן, שיש כאלה שהם בדרגת זה שמי לעלם, שהם הצדיקים שהם שמי, אצלם זכות אבות קיים לעולם ולעולמי עולמים, אכן יש עוד דרגה, אלו שהם בבחינת זה זכרי לדר דר, שהם צריכים להזכיר האבות כדי לעורר ברית אבות, ורק אז ישמע אל ויענם למען שמו, ודו"ק.

